

ВІДГУК

офіційного опонента –

доктора юридичних наук, професора Цуркан- Сайфуліної Юлії Василівни на дисертацію Поліщук Тетяни Сергіївни на тему: «Засоби формування правової культури особи в Україні», подану на здобуття на наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

З огляду на зміст дисертаційного дослідження, а також наукових праць Поліщук Тетяни Сергіївни, можливо зробити висновок про актуальність її теми, належний ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень та висновків, що виносяться на захист, їхню практичну значущість, а також про здійснений авторкою глибокий аналіз питань, що стосуються засобів формування правової культури особи в Україні.

Актуальність обраної дисертанткою теми зумовлена тим, що Україна знаходиться на етапі трансформації від пострадянського суспільства до правової держави, де основними принципами є верховенство права, права та свободи людини. Формування правової культури є ключовим елементом цього процесу, адже тільки добре освічені в правових питаннях громадяни можуть ефективно брати участь у демократичних процесах та захищати свої права.

Україна активно інтегрується до європейських та світових структур. Високий рівень правової культури населення є однією з умов успішної інтеграції, оскільки це забезпечує виконання міжнародних зобов'язань та адаптацію національного законодавства до європейських стандартів. У зв'язку з реформами в освітній сфері та правовій системі, питання формування правової культури стає ще більш актуальним. Важливо, щоб нові освітні програми включали елементи правової освіти, а також щоб правоохоронні органи та судова система працювали над підвищенням правової обізнаності громадян.

Формування правової культури є важливим для підвищення правосвідомості населення. Громадяни, які володіють базовими знаннями про свої права та обов'язки, менш вразливі до правопорушень та корупції. Це, в свою чергу, сприяє зміцненню правопорядку та зниженню рівня злочинності.

Активне громадянське суспільство є одним з ключових елементів демократичної держави. Правова культура особи є основою для розвитку такого суспільства, оскільки сприяє формуванню активних, відповідальних та свідомих громадян, які здатні впливати на процеси прийняття рішень на різних рівнях. В умовах сучасних інформаційних викликів, включаючи дезінформацію та фейкові новини, правова культура допомагає громадянам критично оцінювати інформацію, що надходить, та приймати обґрунтовані рішення. Це особливо важливо в контексті виборчих процесів та інших важливих суспільно-політичних подій.

Формування правової культури особи сприяє соціальній стабільності, оскільки підвищує рівень довіри громадян до державних інститутів та правової системи. Це знижує соціальну напруженість і сприяє мирному співіснуванню різних груп населення.

Таким чином, дослідження засобів формування правової культури особи в Україні є надзвичайно важливим та актуальним для забезпечення сталого розвитку держави, підвищення правової обізнаності населення, підтримки демократичних процесів та зміцнення громадянського суспільства.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що у вітчизняній юридичній літературі проблеми засобів формування правової культури особи до цього часу комплексно не досліджувались. Сформована структура дослідження дає підстави вважати, що Поліщук Т.С. серйозно та сумлінно підійшла до висвітлення обраної проблематики. Достовірність одержаних у дисертації висновків переконливо та неодноразово демонструється шляхом всебічного аналізу широкого спектру нормативних та доктринальних, вітчизняних та зарубіжних джерел, монографій а також наукової періодики.

Також наукова новизна отриманих дисертанткою результатів полягає в тому, що дисертація є першим теоретико-правовим та науковим дослідженням, присвяченим дослідженню засобів формування правової культури особи в Україні на сучасному етапі трансформації української правової системи. У роботі сформовано нові наукові положення та висновки, зокрема, вперше встановлено необхідність органічного взаємозв'язку правоосвітніх,

правовиховних, правоінформаційних, моральних засобів формування правової культури особи в Україні в умовах розвитку громадянського суспільства та постійного підвищення динаміки державотворчих процесів шляхом неперервної правової соціалізації особистості; обґрунтовано необхідність удосконалення вітчизняного законодавства з урахуванням ефективності аксіологічних підходів у процесі формування правової культури людини і громадянина, а також обов'язків імплементації засобів формування правової культури при оптимізації нормативно-правової бази в галузі правової освіти.

Також авторкою було удосконалено розуміння механізмів теоретико-правового визначення поняття «правової культури» та виокремлення її основних рис за умови дотримання принципів наукового плюралізму і водночас визнання за правовою культурою пріоритетного права на формування аксіологічної складової правової системи держави.

Крім того, у дисертаційному дослідженні набули подальшого розвитку розуміння теоретико-правові механізми усвідомлення важливості внеску засобів масової інформації у розвиток правової культури шляхом виконання медійною сферою правоосвітньої, ціннісно-нормативної, правоорієнтаційної, комунікативної, попереджувальної, правосоціалізаційної функцій.

З позитивного боку слід відмітити те, що сформульовані авторкою мета і задачі роботи забезпечили на високому рівні створити сучасну загальнотеоретичну модель формування правової культури особи в Україні на сучасному етапі українського державотворення, а також розробкою практичних рекомендацій її ефективного реалізації.

Необхідно зазначити, що одержані здобувачкою нові науково обґрунтовані результати мають важливе значення для розвитку науки теорії держави і права. Теоретичною і практичною цінністю дослідження що сформульовані в роботі положення, висновки та авторські пропозиції можуть бути використані у ході проведення подальших фундаментальних, загальнотеоретичних, галузевих і прикладних досліджень з проблеми вивчення засобів формування правової культури особи в Україні, права та держави на сучасному етапі українського державотворення.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів дослідження Поліщук Т.С. забезпечено використанням значного обсягу наукових джерел, нормативно-правових актів, а також належних наукових методів, що безперечно дозволило здобувачці сформулювати перелік вагомих наукових положень, висновків та рекомендацій щодо вдосконалення засобів формування правової культури в Україні. Дисертантка демонструє аналітичний стиль мислення, здатність до самостійного формулювання висновків, критичного оцінювання наявних в науковому доробку досягнень, узагальнення різноманітних концепцій та підходів до складних теоретичних питань, які постають в дисертації.

У першу чергу, слід відмітити надзвичайно чітке та правильне визначення авторкою роботи об'єкта та предмета дослідження. Правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило їй зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою та донести до наукової громадськості власні думки та пропозиції, а також уникнути формалізму і зробити дисертацію реальним внеском в науку теорії держави і права.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр філософсько-світоглядних, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів наукового пізнання, зокрема: формально-логічний метод; методи аналізу та синтезу; метод порівняльного аналізу; системно-функціональний; нормативно-догматичний метод; метод діалектики; метод узагальнення.

Наукова та практична значущість отриманих результатів підтверджена відповідними актами впровадження, які містяться у додатках до дисертації, та полягає в тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у: в навчальному процесі Університету Короля Данила при викладанні курсів «Теорія держави і права», «Актуальні проблеми теорії держави і права», «Правова ідеологія»; в науково-дослідній та експертно-аналітичній роботі Науково-дослідного інституту імені академіка УАН І.М. Луцького при виконанні наукових програм розвитку Університету Короля Данила, Прикарпатського регіону та України відповідно до плану проведення наукових

досліджень, при підготовці науково-практичних експертних висновків, зауважень і пропозицій до законопроектів в зазначеній сфері.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації достатньо повно викладені в анотації та опублікованих працях. Анотації дисертації відповідають її змісту та повністю відображають основні положення і результати дослідження. Дисертацію та анотації оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані дисертаційному дослідженні, досить повно викладено в п'яти наукових публікаціях, з яких три статті опубліковані в наукових фахових виданнях України та дві тези доповідей, оприлюднених у збірниках матеріалів конференцій.

Оформлення дисертації та анотації Поліщук Т.С. відповідає тим вимогам, які висуваються до такого роду робіт. Зокрема, слід відмітити, що структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою.

Вибрана структура дисертації дозволила авторці послідовно і системно проаналізувати широкий спектр питань, які стосуються визначення особливостей засобів формування правової культури особи в Україні. При розбитті розділів основного тексту на підрозділи авторкою дотримані правила пропорційності, не пересіченості, взаємовиключення і неперервності.

Здобувачка послідовно виклала матеріал, загалом правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформувала необхідні наукові дефініції.

Мета і завдання, визначені авторкою у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені нею об'єднані провідною ідеєю - визначення особливостей засобів формування правової культури особи в Україні із врахуванням потреб сьогодення.

Загалом дисертаційне дослідження виконане на належному рівні.

Разом з тим, аналіз дисертації дає підстави висловити наступні зауваження та надати деякі рекомендації:

По-перше, здійснюючи аналіз визначення та основних рис правової культури, авторка дещо поверхнево підходить до питання розуміння сутності самого феномену правової культури для суспільства і держави.

По-друге, у підрозділі 2.1 «Роль освіти у формуванні правової культури» авторка констатує, що проблематика формування правової освіти пов'язано з політичною свідомістю населення. Вважаємо за необхідне на захисті дисертації розкрити сутність та роль такого взаємозв'язку при формуванні правової культури особи і суспільства.

По-третє, на наш погляд, авторці слід обґрунтувати позицію щодо ролі юридичної освіти у правовому вихованні та формуванні правової культури особи.

По-четверте, у підрозділі 3.3. дисертаційного дослідження («Міжнародний досвід формування правової культури України») здобувачка зазначає, що трансформація правової культури українського суспільства під впливом процесів євроінтеграції має відбуватися під «егідою» широкого суспільного діалогу за умови поєднання зусиль системи державного управління, потенціалу громадянського суспільства та залучення широких верств населення та врахування можливих ризиків цього. Однак доцільність такого твердження повинна бути чітко та послідовно аргументована.

Означені зауваження мають як дискусійний, так і рекомендаційний характер та в цілому не впливають на загальну високу позитивну оцінку даного дисертаційного дослідження. Виконане Поліщук Т.С. дослідження сприяє розв'язанню низки теоретичних і практичних питань, містить нові підходи до вирішення наукового завдання і сприяє з'ясуванню проблем засобів формування правової культури особи в Україні.

Висновок щодо відповідальності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про ангорське право; надано достовірну

інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

У праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації. Тема дослідження є актуальною, обґрунтування її змісту є достатнім. Висновки і рекомендації мають достатній рівень наукової новизни, а також репрезентують вирішення поставлених у роботі завдань. Результати досліджень відповідають темі дисертації.

Дисертація Поліщук Т.С. на тему «Засоби формування правової культури особи в Україні» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагомиме теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка – Поліщук Тетяна Сергіївна - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теоретичної юриспруденції
та прав людини

Чернівецького навчально-наукового
юридичного інституту
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Юлія ЦУРКАН-САЙФУЛІНА